γιοι ἄνδρες, ἐξ ὧν ἐλαμβάνοντο οἱ ἀρχιερεῖς τοῦ δούλου Γένους, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ Γραμματικοὶ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ὧν πολλοί, μετὰ τὴν ἐκ τῆς Σχολῆς ἀποφοίτησιν, μετέβαινον εἰς Ἰταλίαν καὶ ἄλλας ἑσπερίας χώρας πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν. Βραδύτερον δ' ἱδρύθησαν, τῇ ἐνεργείᾳ ἰσχυρῶν Ἑλλήνων ἐκ τῶν γραμματικῶν καὶ κατόπιν τῶν διερμηνέων τοῦ Στόλου καὶ τῶν μεγάλων λεγομένων διερμηνέων καὶ ἡγεμόνων τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν, καὶ ἄλλα Σχολεῖα πολλαχοῦ ὡς θὰ ἴδωμεν.

Πολλὰ μέχρι τοῦδε ἐγράφησαν περὶ τῆς παιδείας 1) παρ' ἡμῖν, ἰδίως ἀπὸ τουρκοκρατίας καὶ ἐντεῦθεν, ὡς ὁ ***Γεδεών***, γράψας: ἴχνη σχολειακῶν νόμων κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα παρ' ἡμῖν 2). Οὗτος ὑποστηρίζων καὶ τὴν ὕπαρξιν ἀνωτέρας παιδεύσεως τῶν γυναικῶν, θρησκευτικῆς ἰδίως, εἰς ἣν συνετέλεσεν ὁ «Β' νόμος» τοῦ Λικινίου (307—324) διατάξαντος νὰ μὴ διδάσκωνται αἱ γυναῖκες ὑπὸ ἀνδρῶν, ἀλλ' ὑπὸ γυναικῶν, οὗ ἕνεκα βλέπομεν γυναῖκας διδασκούσας καὶ τοὺς ἄνδρας, ἐντὸς τῶν ναῶν, μεσοῦντος τοῦ Ε' αἰῶνος. Εἰς τοῦτο δ' ἐβοήθησεν ἡ διδασκαλία καὶ τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου, καθ' οὓς εἰς ἀγῶνας εὐσεβείας αἱ γυναῖκες εἶναι ἴσαι πρὸς τοὺς ἄνδρας ἂν οὐχὶ ἀνώτεραι, οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς αἰῶνες δὲν ἠδύναντο νὰ διδάξωσι τὰ ἐναντία καὶ μέχρι τῆς ἁλώσεως καὶ μετ' αὐτήν. Ἀναδιφήσας κώδικας ναῶν Κων)πόλεως ὁ Γεδεών, καὶ καταλόγους συνδρομητῶν βιβλίων, καὶ ταξιδιωτικὰ κατάστιχα ἐλεημοσυνῶν, εὑρίσκει σχολεῖα θηλέων ἐν Κων)πόλει τῷ 1784 καὶ τῷ 1822. Ἐπίσης ἐν ***Σιατίστῃ τῷ 1796***, ἐν Σμύρνῃ τῷ 1724. Ἀλλὰ τὴν ἀρχαιοτέραν σχολὴν θηλέων ἀνευρίσκει συσταθεῖσαν ἐν Μυτιλήνῃ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1520—1530. Φρονεῖ δ' ὅτι καὶ αἱ γυναικεῖαι Μοναί, ὡς καὶ αἱ τῶν ἀνδρῶν, εἶχον ἐν αὐταῖς σχολεῖα στοιχειώδη, καὶ

---

1) Ἰδὲ τὰς ἐμὰς Συμβολὰς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως χρόνους ἐν «Ἀγωγῇ» Ἀθ. 1915 σ. 47—82 καὶ ἐν Ρόδῳ 1916, 16. Ἰδὲ καὶ τὴν ἐν τέλει μακρὸν βιογραφίαν.

2) Τὸ μὲν πρῶτον ἐξεδόθησαν ἐν ΕΑ. 1911 ἀριθμ. 8—9, εἶτα δ' ἐν τῷ ἐν Σάμῳ παιδαγωγικῷ περιοδικῷ «Ἀνατολῇ» 1911. 226—242.